

СтIур Далагъ

СтIуррин хуър Гъуцар суван (Шагъ дагъдин) лап кIане авай чIал гзафбуруз чида. Амма и хуъруьн меце дегъ девиррин жавагъиарар амай чIал парабуруз малум туш. Тарихдин яргъал йисара цуьк ахъайнавай ичин багъ хъиз куькIвенвай лезгийрин литературадин инсанрин зигъинрихъ галкIана амай кIусар хуьн, чав агакъарун СтIурар хътин дагъдин хуърерин къисметдиз аватнава.

СтIура Далагъар тIвар алай са сихил ава. И сихилдин рикIел алама хъи, яргъал виш йисарикай сада и сихилдикай а девирдин чIехи тIвар-ван алай са шаир – мазан акъатнай. Адан тIвар Далагъ тир. Сихилди Далагъан маниярни рикIел хвенва. Дуьз я, йисар алатунивай абурун сан тIимил, са бязи гафарни дигиш хъанва. Амма хупI хъсан я хъи, и маниярин тIимил пай хъайитIани ама, са и сихилдинбуру ваъ, маса хуъруьнвийрини рикIел хвенва.

Мазан Далагъан тIвар адалай гуьгъуьнай атай сихилдал алумукънава. Далагъар гилани лугъуз-хъуьрез, шиирарни махар туькIуьриз, мелерикни мехъеррик элдин рикI шад ийиз кIандайбуру я. Абуру Далагъан руьгъ хуьзва, адан тIул квадарзавач:

РикIе кузва ашкъид цIаяр,
Лирлияр я ваз зи паяр.
Далагъаз «ун» лагъ кIани яр,
Элкъуьрай дагълар зи къилел,
Тек бахтавар жен зун чилел!

СтIур Далагъан чав агакънавай шииррай акварвал, ам са муьгъуббатдиз ваъ, дуствилизни мягъкем кас хъана:

Илясан руьгъ хъфена,
Хъиляй дагълар ифена,
Къудкъад йисни тахъана,
Дуст къена ГанцIах пата...
Гъуцарни пелеш ятIа?

Бес шаир-мазан СтIур Далагъ гъи чIавуз уьмуьрна? Адан тарих кхъей кас авач. Вичин са шиирда шаирди вичиз 100 яр акурди лугъузва. Чавай адан уьмуьрдин йисар адан вичин чав агакънавай шиирриз килигна тайин хъижеда. СтIур Далагъ лезгийрин чилерал монгол-татарар атай девирдин шагъид я. Ада вичин шиирра гъиле гапур аваз лезгийрин винел атай ягъийриз – монгол татарриз няне гузва. Анжах и шиирра чаз гъамиша ван жезвай Теймуран (Тимуран) тIвар авач. Акунрай, СтIур Далагъ Теймуралай вилик – XIII лагъай виш йисан эвелра атай монгол-татаррин гъужумдин шагъид я. Вични а чIавуз Далагъаз виш яр акунвай.

СтIур Далагъан шииррин гзаф пай муьгъуьббатдикай, лезги чилин иервеликай, лезги руьгъдин къегъалвеликай я.

Агъадихъ чна квез XII виш йисан къвед лагъай паюна – XIII виш йисан сад лагъай паюна уьмуьрнавай лезгийрин мазан СтIур Далагъан къве шиир гузва.

Дагълар

Зи гафар ваз лугъун за гъикI,
Далу хъайи масан дагълар?
За гъикI эхин, пад жезва рикI.
Дерт ала чал яман дагълар!

Агъзур-агъзур мунгъул къушун,
Атана чал, аман дагълар.
Жез амай къван ккIана чун,
Пара авай душман, дагълар!

Квахъна фена хы-хыд къене,
Къудратлу тир чи ван, дагълар,
Такъат амач чахъ аквадай
Мунгъуларин дуван, дагълар!

Къуъзуъд-аял пара къена,
Чилерал гъахъ аман, дагълар!
Дуъньядин чин гъикI элкъвена?
Вучиз цIуъзвач къакъан дагълар?

Вучиз къвазвач Алпандин цIай?
Ягъид къилел я чан дагълар?
Талар-гъамар хъанва чаз пай,
Чана хъанва заман, дагълар!

Ваякъан я лезги хуърер,
И тIал гъикIа эхин, дагълар?
Хъанавани дуънья чIулав?
Дегишнани на чин дагълар?

СтIур Далагъ гъахъ лезги я,
Гъахъ аламач чилел, дагълар!
Икъван дердер аквар къван чаз,
Ацахъ вун чи къилел, дагълар!

Эхир гаф

АцIанавай чи хуъруън ким,
Атана фир дуънья я им.
Зи гафаркай татуй квез хъел,
Чун алайд я вири рекъел.

Сува фена зи къар, варцар,
Зав рахана нуцIар, гъуцар.
Чилерин къил чир хъанач заз,
Цавар вичин сир ганач заз.

Тапрукъ менди алцурайд я,

Ракъин цIарар элкъуьрайд я.
Азиз урд я цIай-лапанд ван,
Вине къурд я Ватан жуван.

Чка тайла къурд я яракъ,
Мягъкемвилиз хъайд я чан ракъ.
КукIарайд я ягъи михъиз,
Къирмишайд я лап чIуьтер хъиз.

Акурд я заз канвай хуьрер,
АцIайд я зи видив вилер.
Гилани зи атIанвач агъ,
Гъунарин ким гъинватIа лагъ.

РакъурнатIан за уьмьур икI,
ВикIегъзама мазанан рикI.
Хайи хъантIан зи чандиз чил,
Сарахъ къведа зи эхир къил.

Килиг куьне заз хтулар,
Япара тур чан штулар,
Зи руьгъдин муг хъайитIан цава,
Зи гъахъ рекъел куьн алама.

Куь рикIер гъич тахъуй пашман,
АкъатайтIан зи тандай чан.
Ял акIана къейтIа Далагъ,
Куь арадай фейтIа Далагъ.

Сад лагъай шиир СтIурви гъуьрчехъан Алисманан сивяй гила Бакуда жезвай Эмрагъ
Ибрагъимова, къвед лагъай шиир КцIаравай Тэйфе бадедин, Аварандаллай Саяд бабедин сивяй
Этибар Багъирова кхъенвайди я.

«Самур» газет, 1992-йис, №1.